

ΗΠΕΙΡΟΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ
ΙΔΡΥΘΕΝ ΚΑΙ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ
ΠΡΟΦΙΛΙ ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΞΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΒΛΑΧΟΥ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ, ΔΕ ΤΩΝ ΗΠΕΙΡΩΤΩΝ
ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ ΒΙΖΟΥΚΙΔΟΥ
ΕΝ ΒΕΡΟΛΙΝΩ,
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΝΑΓΝΟΣΤΟΠΟΥΛΟΥ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΑΛΚΙΒΙΑΔΟΥ ΚΟΝΤΟΠΑΝΟΥ,
ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

ΕΒΡΑΒΕΥΘΗ ΥΠΟ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ
ΕΝ ΤΗ ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΙ

ΕΤΟΣ ΔΩΔΕΚΑΤΟΝ
1937

Ε.Υ.Δ. της Κ.τ.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

Ε.Υ.Δ. σης Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

ΤΟ ΤΟΥΡΝΗΜΙΟΝ ΚΟΡΙΤΣΑ

ὑπό

ΔΗΜ. ΙΩ. ΓΕΩΡΓΑΚΑ

συντάκτου τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ

1

Ἡ Κοριτσά (ὄχι Κορυτσά), πόλις τῆς Β. Ἠπείρου καὶ ἡ μεγαλυτέρα τῆς σημερινῆς Ἀλβανίας, κεῖται πρὸς Β. τοῦ ὄρους Γράμμου, ἐπὶ τῆς ΝΑ. ἄκρας τοῦ ὁμωνύμου λεκανοπεδίου¹. Ἡ πόλις ἐκτίσθη πιθανῶς κατὰ τὰ τέλη τοῦ 15ου αἰῶνος (1490 μ.Χρ.) ἐπὶ τοῦ σουλτάνου Βαγιαζίτ Β' εἰς τὴν θέσιν μικρᾶς τινος μεσαιωνικῆς κώμης, Ἐπισκοπῆς καλουμένης, ἀνήκε δὲ κατὰ τὴν τουρκοκρατίαν εἰς τὸν νομὸν Βιτωλίων. Μετὰ δὲ τὴν καταστροφὴν τῆς γείτονος Μοσχοπόλεως ὑπὸ τῶν Τουρκαλβανῶν, ὑπερμεσοῦντος τοῦ 18ου αἰῶνος, ἠδύξθη καὶ ἤκμασε καὶ ἀπέβη σπουδαῖον πνευματικὸν κέντρον.

Μέχρι τοῦ 1670 ἡ μητρόπολις Κοριτσᾶς διείπετο προεδρικῶς ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς πρώτης Ἰουστινιανῆς Ἀχριδῶν, τῷ δὲ 1676 ὁ ἐκ Κοριτσᾶς ἀρχιεπίσκοπος Ἀχριδῶν Παρθένιος ἀνύψωσεν αὐτὴν εἰς ἰδίαν μητρόπολιν «Κοριτσᾶς καὶ Σελασφόρου». Τῷ 1781 ἡ μητρόπολις Κοριτσᾶς προσηρτήθη εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, παρ' οὗ λαβοῦσα τὸν τίτλον «Κοριτσᾶς καὶ Μοσχοπόλεως» (ἐπὶ τοῦ μητροπολίτου Ἰωακείμ, 1769—1781) διετήρησεν αὐτὸν μέχρι τοῦ 1806².

Τὰ ὀλίγα ταῦτα εἶπον προεισαγωγικῶς, διὰ νὰ παρουσιάσω τοὺς χρόνους καθ' οὓς ἐγένετο χρῆσις τοῦ ὀνόματος Κοριτσά.

2

Ὅτε ἀνέγνωσα τὰς δύο ἐτυμολογίας τὰς γενομένας ὑπὸ Ἡλία Δασσαρήτου (Περὶ τῆς Κοριτσᾶς: Δελτ. Ἱστορ. Ἐθνολ. Ἐταιρείας τ. 5, 1896, σ. 140

1) Τὴν σχετικὴν βιβλιογραφίαν βλ. ἐν Μεγάλῃ Ἑλλην. Ἐγκυκλοπαιδείᾳ λ. Κορυτσά, τ. 14, σ. 987.

2) Βλ. Πανδῶραν 18 (1867—8) 175 καὶ Ἡλίαν Δασσαρήτην ἐν Δελτ. Ἱστορ. Ἐθνολ. Ἐταιρείας 5 (1896) 143.

3) Περὶ τούτων βλ. ἐν Πανδῶρα 18, 177α καὶ Ἡλ. Δασσαρήτην ἐνθ' ἀγ. 5, 151 κ.ἄξ.

—142), παρετήρησα ὅτι δὲν φαίνονται «κυριώταται καὶ ἔλλογοι», ὡς χαρακτηρίζει αὐτὰς ὁ συγγραφεὺς (ἐνθ. ἀν. 142) ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς ἄλλας ἑπτὰ ἐτυμολογίας τοῦ τοπωνυμίου, αἱ ὁποῖαι «ἀπορριπτεῖται καθ' ὀλοκληρίαν διὰ τὸ ἀνόητον καὶ ἀβάσιμον» (ἐνθ. ἀν. σ. 145). Ἔχει δὲ δίκαιον ὡς πρὸς τὸ ἀδικαιολόγητον τῆς δι' υ γραφῆς τῆς λέξεως (σ. 141).

Ἡ πρώτη τούτων, ἐκ τοῦ Κόρτσα (λέξεως ἀγνώστου ἀρχῆς), πρέπει ν' ἀπορριφθῆ. Καὶ τοῦτο, διότι ὁ τύπος Κόρτσα δὲν δύναται νὰ εἶναι ὁ πρῶτος, ἀφοῦ ἀνεκαθεν ἡ πόλις ἀναφέρεται, ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω, ὡς Κοριτσά. Κακῆς δὲ προφορᾶς τῶν Τούρκων, ἴσως καὶ τῶν Ἀλβανῶν, προῖόν πρέπει νὰ θεωρηθῆ τὸ ἀκουόμενον παρὰ τοῖς ἐπιχωρίοις Κόρτσα· ἄλλως οἱ Τούρκοι προφέρουν καὶ Γκιόριτσε. Δεύτερον δέ, διότι δὲν ἐρμηνεύεται ὑπὸ τοῦ Δασσαρήτου πῶς τὸ παροξύτονον *Κόριτσα (ἀντὶ τοῦ Κόρτσα) ἐγένεν δεξύτονον Κοριτσά (ἢ ἔστω τὸ Κόρτσα ἐγένε Κορτσά, ἔξ οὗ ἠδύνατο τέλος νὰ ληφθῆ Κοριτσά). Ἐπίσης δεόν ν' ἀπορριφθῆ καὶ ἡ ἑτέρα ἐτυμολογία τοῦ ἰδίου, καθ' ἣν τὸ ἄλβαν. Γκορίτσα «ἐναλλαγῆ τοῦ Γκ εἰς κ ἐγένετο ἑλληνοπρεπῶς ἡ λέξις Κοριτσά, ὅπως γράφεται, ἔπειτα δὲ ἀφαιρέσει τοῦ ι ἐγένετο Κόρτσα, ὡς ἐν τῇ συνήθει ἐγχωρίῳ γλώσση προφέρεται» (σ. 141). Ὁ Δασσαρήτης ἔξακολουθεῖ νὰ ἐπιζητῆ τὴν ἐρμηνείαν μᾶλλον τοῦ Κόρτσα καὶ ὄχι τοῦ Κοριτσά. Ἀδυνατεῖ δὲ νὰ εἴπη πῶς μετεκινήθη ὁ τόνος κατὰ μίαν συλλαβὴν ἐκ τοῦ Γκορίτσα ἐπὶ τὸ Κοριτσά, νομίζων ὅτι «ἡ λέξις Γκορίτσα ὑπέστη ἐνταῦθα ἐναλλαγὴν καὶ ἐγένετο Κοριτσά καὶ ἐπιτοκίως Κόρτσα, δὲν ἔμεινε δὲ Γκορίτσα, ὡς εἰς ἄλλα μέρη συνέβη τὸ τοιοῦτον» (σ. 142).

Κατωτέρω θ' ἀποδειχθῆ ὅτι τὸ τοπωνύμιον ἔχει μὲν ξένην ἀρχήν, ἀλλ' ἡ λέξις ἔλαβεν ἑλληνικὸν γραμματικὸν σχηματισμόν (ἢ δι' υ γραφὴ εἶναι πάντως ἀδικαιολόγητος¹).

3

Καὶ παρὰ τοῖς παλαιοῖς καὶ παρὰ τοῖς νεωτέροις γίνεται μεγάλη χρῆσις τῶν ὀνομάτων δένδρων καὶ καθόλου φυτῶν ὡς τοπωνυμιῶν², συνηθέστερα δὲ εἶναι τὰ εἰς —έα λήγοντα³.

Ἡ ἀρχαία ἀχράς, ἢ ἐν τῇ νέᾳ ἑλληνικῇ λεγομένη ἄλλως ἀγριαχλαδεά, λέγεται σήμερον ἐνιαχοῦ γκορίτσα (ἢ)⁴. Καὶ συνάπτει μὲν ὁ καθηγητῆς κ.

1) Ἡ λ. ἀναγράφεται ὑπὸ λῆμμα «Κορτσά ἢ Κοριτσά» ἐν Ἐγκυκλοπαιδ. Λεξικῷ Ἐλευθερουδάκη (8, 51) καὶ ἐν Μεγ. Ἑλλην. Ἐγκυκλοπ. (14, 937).

2) Γ. Χατζιδάκι, Γλωσσολογικαὶ μελέται σ. 17.

3) Ἐνθ' ἀνωτ. σ. 19.

4) Π. Βλαστοῦ, Συνώνυμα καὶ συγγενικά σ. 281. Καὶ ἀγκορτίτσα ἐν Κύθνῳ, ἀγορίτσα ἐν Μεγάροις, γκορίτσα ἐν Γαυρίῳ Ἄνδρῳ, ἀγκόριτσα ἐν Αὐλωναρίῳ Εὐβοίας καὶ ἀγκόριτσα ἐν ΒΑ. Εὐβοίᾳ. (Τὰς πληροφορίας περὶ τῶν τύπων τούτων ἀούομαι ἐκ τοῦ ἀρχείου τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ, ὡς καὶ ἐκείνας περὶ τῶν ὁμοίων

Γ. Χατζιδάκις (MNE 2, 207) τὸ γκορτσεά πρὸς τὸ ἑλληνικὸν κορινθία (κορινθία ἄπιος), ὅθεν πράγματι τὸ ἐν Ἰκάρῳ κορινθιῆ καὶ κορισσέ, ἀλλὰ δὲν φαίνεται βέβαιον· διότι ἡ γκορτσεά δύναται νὰ ἐξηγηθῆ, ὡς θ' ἀποδείξω κατωτέρω, ἐκ τοῦ γκορίτσα, ἀλλ' ὄχι καὶ τὸ ἀντίθετον. Ἀληθευούσης ἄρα τῆς ἐτυμολογίας ταύτης, θὰ ἤμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ δεχθῶμεν ἄλλως ἐτυμολογούμενον τὸ γκορίτσα καὶ ἄλλως τὸ γκορτσεά, ὅπερ ἄτοπον. Δεύτερον δὲ ἡ φωνητικὴ διάθεσις τοῦ γκορτσεά ἀπέχει πολὺ ἀπὸ τοῦ κορινθία (γκ ἀντὶ κ, τσ καὶ τζ ἀντὶ κθ κλπ.). Ἀνάγκη νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἡ λ. προῆλθεν ἐκ τοῦ ἄλβανικοῦ *g o r i t s e*, σημαίνοντος ἐπίσης τὴν ἀχράδα, ὅπερ ἐκ τοῦ σλαβικοῦ *gornica*, ὡς ὀρθῶς ἠτυμολόγησεν ὁ G. Meyer (Neugr. Studien 2, 65) ¹.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι τὰ ὀνόματα φυτῶν (καὶ δένδρων) ἀπὸ τῶν μεταγενεστέρων χρόνων προσέλαβον τὴν κατάληξιν —έα, ἡ ὁποία ἐπέδωκε κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους, μεθ' ὃ συνετελέσθη καὶ ἡ συνίζησις τοῦ —έα εἰς —εά (ἦτοι ἐπέκεινα τοῦ 1000 μ. Χρ.) εἰς τρόπον, ὥστε τὰ συμπλέγματα εά καὶ ιά συνέπεσον. Ἐγένετο δὲ ἡ μεταβολὴ αὕτη τῶν φυτωνύμων εἰς—έα—εά πρὸς διαστολὴν τοῦ φυτοῦ ἀπὸ στοιχείου τινὸς αὐτοῦ (καρποῦ, ἀνθους κττ.) καὶ τοῦτο ὅμως ὅτε δὲν ἐπεδιώκετο, κατ' ἀναλογίαν τῶν πολυαριθμῶν εἰς—έα—εά μετεβλήθησάν τινα ὁμοίως εἰς—εά (βλ. Γ. Χατζιδάκι MNE 2, 198). Οὕτω λοιπὸν κατὰ τὸ σχῆμα μόρον—μορέα, σῦκον—συνκέα καὶ τὰ πολλὰ ἄλλα ὀνόματα φυτῶν εἰς—έα ἐλέχθη καὶ μύρτον—μυρτέα (ἀντὶ μύρτος), ἀχλάδιον—ἀχλαδέα, ἀβραμυλεά (βράβυλος), ἀγκιναρεά (ἀγκινάρα, κινάρα), ἀγγέα (ἄγνος) κττ. καὶ περαιτέρω θυμαρέα, παλιουρέα κτλ. (MNE 2, 217) ².

Οὕτω καὶ παρὰ τὸ γκορίτσα ἔχομεν σήμερον γκορτσεά ἐν Σίφῳ ³ καὶ ἀγκορτσεά ἐν Ἀθήναις ⁴, γκορτσεά πολλαχοῦ ⁵, ἀγκορτσεά ἐν Ἀρκαδίᾳ, Πύλῳ, Τριφυλίᾳ κ.ἀ., γκουρτσεά ἐν Μακεδονίᾳ (Καστοριά, Κοζάνη) καὶ ἐν Θεσσαλίᾳ ⁶, ἀγκουρτσεά ἐν Παρνασσίδι κλπ.

Πῶς δὲ τὸ Γκορτσεά ἠδύνατο νὰ γίνῃ—τσά ;

Τὸ μετὰ τὸ σ συνιζημένον *i*, ἀκολουθούμενον ὑπὸ φωνήεντος *a, o, e*,

1) Πρὸβλ. G. M u r n u, Rumän. Lehnwörter im Neugriechischen, München 1913, σ. 24 καὶ G. W e i g a n d ἐν Balkan—Archiv 4 (1928) 37. Ὅτι ἡ λ. προῆλθεν ἐκ τοῦ σλαβικοῦ *gornica* ὑποδεικνύει σαφῶς ὁ μετὰ τοῦ ν τύπος ἀγκορτσεά τῆς Χαλκιδικῆς (Λαογραφία 12, 1937, σ. 165).

2) Πάντα τὰ εἰς —εά, γραφόμενα ἱστορικῶς οὕτω, δεόν νὰ προφέρῃ ὁ ἀναγνώστης —*id.*

3) Σπ. Μαλακατῆς ἐν Ἐκπαιδευτ. Χρονικοῖς τ. 1, σ. 196. Βλ. καὶ Th. H e i d r e i c h, Τὰ δημώδη ὀνόματα τῶν φυτῶν σ. 65, M. D e f f n e r's Archiv σ. 102.

4) Πανδώρα 8, 421.

5) Ἐν Ἠπειρῳ (Πρέβεζα κ.ἀ.), Πελοπονν. (Ἄργος, Καλάβρυτα, Κυνουρία, Μεσσηνία, Πύλος) καὶ ἄλλαχοῦ.

6) Ἄχ. Τζαριζάνου, Περὶ τῆς Θεσσαλικῆς διαλέκτου σ. 14.

ου καταπίνεται ἤτοι τὸ σι, ξι, ψι, ζι ὑφίσταται ἀπώλειαν τῆς οὐρανικῆς προφορᾶς του (ἀπουράνωσις). Τοῦτο παρατηρεῖται ἤδη εἰς τὰ ἔργα τῆς Κρητικῆς φιλολογίας καὶ πρῶτον εἰς τὸν Σαχλίκην (ἤτοι κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ 15ου αἰῶνος μ. Χρ.), θὰ εἶχον ἄρα συντελεσθῆ πολὺ πρὸ αὐτοῦ. Καὶ σήμερον δὲ λέγουν ἐπὶ τῶν νήσων: τὰ κορίτσα, τὰ πεισά, ἡ χοιροβουισά, πορπατηξά κτ. (Περὶ τούτων βλ. Γ. Χατζιδάκι Γλωσσολογ. μελέτας 552—3 καὶ Περὶ τῆς γλώσσης τοῦ Ἐρωτοκρίτου ἐν ἐκδ. Ἐρωτοκρίτου ὑπὸ Στ. Εανθουδίδου σ. 459, Γ. Ἀναγνωστόπουλον ἐν Ἐπετ. Ἐταιρ. Βυζαντ. Σκουδῶν τ. 1, 1924, σ. 101 καὶ ἐν Ἀθηνᾶ τ. 38, 1926, σ. 155. Πβ. καὶ Ανθ. Παπαδοπούλου Γραμματικὴν τῶν βορείων ἰδιωμάτων σ. 20). Οὕτω καὶ τὸ ἀμπελίτσα (δὲ ἐκ τοῦ ἀμπελίτσα + —εά) ἐγένετο δι' ἀπουράνωσιν ἀβελίτσα ἐν Κρήτῃ (=εἶδος ἀγρίου δένδρου)· βλ. Ἱστορ. Λεξικὸν Ν. Ἑλλην. 1, 540α. Ὁμοίως δὲ ἀγριος θάμνος φιλυρέα ἡ μεσαία λέγεται ἀγλανιδεά ἐν Εὐβοίᾳ καὶ (ἀ)γλαντινέα, (ἀ)γλαντζινεά καὶ ἀγλανιτσεά ἐν Μαδύτῳ, γλανιτσεά δ' ἐν Ἀρκαδίᾳ (Ἱστορ. Λεξ. 1, 157) καὶ ἐν Καλαβρύτοις, δι' ἀπουράνωσιν δὲ γλανιτσα ἐν Ἀρκαδίᾳ ἐντεῦθεν καὶ τοπωνύμιον Γλανιτσεά ἐν Καλαβρύτοις καὶ Γλανιτσα ἐν Γορτυνίᾳ.

Κατὰ ταῦτα καὶ ἄλλα ὅμοια ἢ γκοριτσεά ἐγένετο γκοριτσα ἐν Γορτυνίᾳ (ἐνθα καὶ γκοριτσα) καὶ ἀγκοριτσα ἐν Μεσσηνίᾳ (Δελτίον Ἱστορ. Ἐθνολ. Ἐταιρείας 1, 279) καὶ ἀγκουριτσα ἐν Κύθνῳ (Δ. Βάλληνα, Κυθνιακά σ. 25), γκοριτσα ἐν Γορτυνίᾳ καὶ Καλαβρύτοις καὶ ἀγκοριτσα ἐν Καρύστῳ καὶ ἀλλαχοῦ, ἀγκουριτσα ἐν Λοκρίδι κλπ. Ὁμοίως γκοριτζεά μὲν ἐν Πελοπονν. (Γορτυνία¹), Θεσσαλίᾳ² καὶ ἀλλαχοῦ, γκοριτζά καὶ γκοριτζά ἐν Εὐβοίᾳ³.

Ὡς τοπωνύμιον δὲ ἀπαντιᾶ Γκορίτσα ἐν Ἠπείρῳ⁴ καὶ Γορίτσα αὐτόθι⁵ καὶ Κορίτσα⁶ ἐν Εὐρυτανίᾳ, κατὰ τὸν εἰς—εά δὲ ἑλληνικὸν τύπον Γκοριτσα χωρίον ἐν Λακεδαιμόνι⁷ καὶ Κοριτσα ἐν Ἠλιδί⁸, Γκοριτσεά ἐν Ἠπείρῳ⁹ καὶ ἐν Πελοποννήσῳ¹⁰ καὶ Γκοριτσεές ἐν Μακεδονίᾳ¹¹ καὶ ἐν Μεσσηνίᾳ (Φιλιατρᾷ) καὶ ἐν Γορτυνίᾳ (Καλύβια), Ἀγκοριτσεά ἐν Μεσσηνίᾳ (Σιδηρόκαστρον, Λαντζουνάτου κ.ά.) καὶ Ἀγκοριτσεές αὐτόθι (Ἀγριλιά, Σιδηρόκ.,

1) Ε. Κούση, Φυτολογ. 1, 37.

2) Αὐτόθι σ. 36.

3) Γ. Δροσίνη, Ἀγροτικαὶ ἐπιστολαὶ σ. 104 καὶ 115.

4) Β. Ζώγων, Ἠπειρωτικαὶ καὶ Μακεδονικαὶ μελέται 4, 95 καὶ Δελτ. Ἱστορ. Ἐθνολ. Ἐταιρείας 5, 142 σημ. 29.

5) Γοριτζα παρὰ Ἰω. Λαμπρίδη, Ἠπειρωτ. μελετήματα 1, 8.

6) Μεγ. Ἑλλην. Ἐγκυκλοπαίδ. 14, 901γ.

7) Μαλεβός, φύλλ. 41, σ. 298.

8) Δελτ. Ἱστορ. Ἐθνολ. Ἐταιρείας 5, 14? σημ. 29.

9) Ζωγράφ. Ἀγών 1, 202. Ὁ τύπος γκοριτσεά ἐγένετο καὶ βαπτιστικὸν Γκοριτσεά ἐν Οἰνοῦντι τῆς Λακωνικῆς (πβ. ἀρχ. Ἀχράδης).

10) Ἰω. Νουχάκι, Ἑλληνικὴ χωρογραφία 592, 731.

11) Ν. Σχινᾶ, Ὀδοιπορικαὶ σημειώσεις γ' 556.

Σκλαβαίικα) καὶ Ἀγκορτσές ἐν Γορτυνίᾳ (Καλύβια), Γκουρτσεά ἐν Μακεδονίᾳ (Ζαπανταίων) καὶ Γκουρτσέες αὐτόθι (Δέλινον). Ἀγκορτσεά ἐν Παρνασσίδι¹ καὶ τρεῖς ἐν Δωρίδι, Στανγουρτσά ἐν Ἠπείρῳ (ἦτοι ἔς τὴν Ἀγουρτσά, κατὰ μετάθεσιν τοῦ ν ἀντί : ς τ'ν Ἀγ.), Γκουρτζεά ἐν Θεσσαλίᾳ (Μηλιές) καὶ Γκουρτζές ἐν Εὐρυτανίᾳ, Ἐγκορτζεά ἐν Σκιάθῳ² κτλ.—Τοπωνύμια δ' ἐκ παραγώγων: Γκορτσούλλες ἐν Ἠπείρῳ, Ἀγκορτσούλλα (ἦ) ἐν Τριφυλίᾳ (Κεφαλόβρουσι, Πλατάνια) καὶ Ἀγκορτσούλλες αὐτόθι (Σιδηρόκαστρον, Σκλήροῦ), Ἀγκορτσούλλα ἐν Δωρίδι, Ἀγκορτσούλλια ἐν Τριφυλίᾳ (Γαργαλιᾶνοι) καὶ σύνθετον Ἀγκορτσόραχι ἐν Δωρίδι (Σουρούσι).

Τέλος ὡς πρὸς τὸν ἀρχικὸν φθόγγον ἡ Γκοριτσά ἐγίνε Κοριτσά ἀναλογικῶς ἐκ τῆς αἰτιατικῆς. Ἐλέγετο δηλ. τὴν Γκοριτσά—τὴ Γκοριτσά καὶ, ὅπως τὸν κόσμον (πρόφ. τογκόσμον)—ὁ κόσμος, τὴν κόττα (τὴ γκόττα)—ἡ κόττα, τὴν Καλαμάτα—ἡ Καλαμάτα, ἔς τὴν Καστανεά—ἡ Καστανεά κλπ., ἐλέχθη ἐκ τῆς αἰτιατικῆς τὴ Γκοριτσά (ὥσει ἦτο : τὴν Κοριτσά) ἢ ὀνομαστικῆ ἢ Κοριτσά. Σημειωτέον δὲ ὅτι λέγεται πράγματι κοριτσεά τὸ δένδρον ἐν Δομοκῷ καὶ κουρτζά (ἀντὶ γκουρτζεά—γκοριτσεά) ἐν Σάμῳ καὶ ὅτι Κοριτσά, τὸ αὐτὸ ἀκριβῶς τοπωνύμιον, ἀπαντᾷ ἐν Ἠλίδι εἶναι ἄρα πιθανὸν ὅτι τὸ ἐν Ἠπείρῳ καὶ τὸ ἐν Ἠλίδι τοπωνύμιον Κοριτσά ἔχει τὸν μετὰ τοῦ κ τύπον (ἀντὶ Γκοριτσά) ἀπὸ προσηγορικῆς κοριτσά, ὅπερ προσηγορικὸν θὰ ἐλέγετό ποτε ἐν Ἠπείρῳ καὶ ἐν Ἠλίδι.

Ἐδείχθη, νομίζω, ἀνωτέρω ὅτι ἡ ἑλληνικὴ πόλις Κοριτσά ἔλαβε τὸ ὄνομα ἐξ ἀλβανικῆς λέξεως σημαίνουσης δένδρον, συνήθους σήμερον ἐν τῇ νέᾳ ἑλληνικῇ, ἀλλ' ὅτι τὸ τοπωνύμιον τοῦτο ἐτέθη προφανῶς ὑπὸ ἑλληνογλώσσων, ἀφοῦ τὸ ὄνομα καὶ ὡς προσηγορικὸν (γκοριτσεά) παρουσιάζει μεταπλασμὸν κατὰ τὰ εἰς —εά ὀνόματα φυτῶν, ἀποβολὴν τοῦ ἀρκτικοῦ ἐρρίνου καὶ ἀπουράνωσιν, φαινόμενα διὰ τῆς ἑλληνικῆς ἐρμηνευόμενα.

1) Γ. Κόλιας ἐν Ἀθηνᾶ 44 (1982) 110.

2) Δημ. Ἐθαγγελίδου, Σκιάθος σ. 18.